

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.4.1.34>

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВИЩОГО СУДУ З ПИТАНЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Вікторія Курява

аспірант кафедри адміністративного, господарського права та фінансово-економічної безпеки

Навчально-наукового інституту права

Сумського державного університету (Суми, Україна)

ORCID ID: 0000-0002-0422-4605

Анотація. У статті розглянуто перспективу впровадження в практичну діяльність передбаченого національним законодавством Вищого суду з питань інтелектуальної власності як запоруки виконання поставлених стратегічних цілей забезпечення високоєфективної системи охорони та судового захисту прав інтелектуальної власності в Україні. Проаналізовано ключові напрямки й етапи впровадження в Україні Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності як основного фактору вирішення проблеми діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності. Сформовано окремі рекомендації, спрямовані на усунення проблем практичної реалізації створення суду, і визначено перспективи подальшого дослідження проблематики.

Ключові слова: Вищий суд з питань інтелектуальної власності, Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності, судова реформа, судовий захист прав інтелектуальної власності, суддя Вищого суду з питань інтелектуальної власності.

STRATEGIC DIRECTIONS AND PROSPECTS OF IMPROVING THE ACTIVITIES OF THE HIGH COURT ON INTELLECTUAL PROPERTY

Vikoriia Kuryava

Postgraduate Student at the Department of Administrative, Commercial Law and Financial and Economic Security

Educational and Scientific Institute of Law

of the Sumy State University (Sumy, Ukraine)

ORCID ID: 0000-0002-0422-4605

Abstract. The article considers the prospect of implementation in practice, provided by the national legislation of the Supreme Court on intellectual property, as a guarantee of strategic goals to ensure a highly effective system of protection and judicial protection of intellectual property rights in Ukraine. The key directions and stages of implementation of the National Strategy for the Development of Intellectual Property in Ukraine as the main factor in solving the problem of the Supreme Court on intellectual property issues are analyzed. Some recommendations have been formed, aimed at eliminating the problems of the practical implementation of the creation of the court and determined by the prospect of further study of the issues.

Key words: the High Court of Intellectual Property, National Strategy for Intellectual Property Development, Judicial Reform, judicial protection of intellectual property rights, judge of the High Court of Intellectual Property.

STRATEGICZNE KIERUNKI I PERSPEKTYWY DOSKONALENIA DZIAŁALNOŚCI SĄDU NAJWYŻSZEGO W SPRAWACH WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ

Vikoriia Kuriava

aspirant Katedry Prawa Administracyjnego, Gospodarczego i Bezpieczeństwa Finansowego i Gospodarczego

Dydaktyczno-Naukowego Instytutu Prawa

Sumskiego Uniwersytetu Państwowego (Sumy, Ukraina)

ORCID ID: 0000-0002-0422-4605

Adnotacja. W artykule rozważono perspektywę wprowadzenia do praktycznej działalności przewidzianego przez prawo krajowe Najwyższego Sądu w Sprawach Własności Intelektualnej, jako zabezpieczenia realizacji wyznaczonych celów strategicznych w celu zapewnienia wysoce skutecznego systemu ochrony i sądowej ochrony praw własności intelektualnej na Ukrainie. Przeanalizowano kluczowe kierunki i etapy wdrażania na Ukrainie Krajowej strategii rozwoju sfery własności intelektualnej, jako głównego czynnika rozwiązania problemu działalności Sądu Najwyższego w Sprawach Własności Intelektualnej. Sformułowano poszczególne zalecenia mające na celu wyeliminowanie problemów praktycznej realizacji założenia sądu i określono perspektywę dalszych badań nad problematyką.

Słowa kluczowe: Najwyższy Sąd w Sprawach Własności Intelektualnej, Krajowa strategia rozwoju własności intelektualnej, reforma sądownictwa, sądowa ochrona praw własności intelektualnej, sędzia Sądu Najwyższego w Sprawach Własności Intelektualnej.

Вступ. На сучасному етапі становлення судової системи України дуже гостро стоїть питання вирішального кроку нашої держави в напрямі практичного запровадження створеного Указом Президента України від 29 вересня 2017 року № 299/2017 Вищого суду з питань інтелектуальної власності (Указ Президента, 2017), який і сьогодні не знайшов свого практичного відображення та не почав свою роботу через допущені ключові прогалини та засади його створення. Очевидно, що головним впливовим фактором зростання створення й реєстрації (патентування) творів авторського права та об'єктів промислової власності є наявність реально діючого державного механізму захисту порушених прав інтелектуальної власності, у разі їх порушення – ефективної системи притягнення винних осіб до відповідальності, розвинутої превентивної системи запобігання порушенням названих прав. Інтелектуальна власність і її об'єкти сьогодні є рушійною силою для розвитку економіки сучасних прогресуючих держав, запорукою безпеки та реальних економічних показників.

Основна частина. Сучасний стан національної судової практики у спорах з питань інтелектуальної власності знаходиться в українському становищі: загострюються проблеми затягування судового процесу; переважає механізм залучення до судового процесу експертів як способу уникнення відповідальності за прийняте суддею рішення; відсутня єдність правозастосування як результат недосконалого, несистематизованого правового регулювання. Як доцільно зазначає А. Болотіна (Дігтяр), незважаючи на високий рівень розвитку законодавчої бази, яка приведена до відповідності міжнародним стандартам, практика її застосування, на жаль, не призводить до її ефективної дії в Україні. Уся сукупність реформ у судовій системі, суттєва кількість змін у рамках процесуального законодавства нашої держави призвели до колізій, прогалин у законодавстві, які не дають змоги сьогодні реалізовувати на практиці проголошені права, зокрема, у сфері охорони прав інтелектуальної власності. Сьогодні гостро стоїть питання правового забезпечення діяльності новоствореного Вищого суду з питань інтелектуальної власності, а також вирішення процесуальних питань забезпечення розгляду справ указаним Судом (Болотіна, 2019: 36).

Створивши в Україні абсолютно нову модель судового захисту прав інтелектуальної власності, вирішили такі проблемні аспекти: по-перше, створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності дасть змогу сформувати сталу та єдину судову практику; по-друге, відповідний рівень судового захисту прав інтелектуальної власності сприятиме активізації уваги іноземних інвесторів до України, оскільки забезпечення права інтелектуальної власності власника торгової марки, продукції або твору дасть змогу не лише гарантувати їх високу якість, а й отримати законний прибуток від їх реалізації та споживання. Зазначене вище зумовлює як теоретичне, так і практичне значення обраної тематики для науки, а також роботи правоохоронних і судових органів, діяльність яких спрямована на виявлення, запобігання та припинення правопорушень у сфері інтелектуальної власності й вирішення правових спорів щодо них, притягнення винних осіб до відповідальності (Клочко, 2018: 51).

За даними Верховного Суду («Аналіз стану здійснення правосуддя при розгляді господарських справ у 2018 році»), від загальної кількості розглянутих господарськими судами 0,7%, або 460, становлять справи зі спорів, пов'язаних із захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності; при цьому вже в порядку апеляційного розгляду справ ця цифра становить 1,6%, або 235 справ, у спорах, пов'язаних із захистом прав на об'єкти інтелектуальної власності (Верховний Суд, 2019). Крім того, за даними Відомства з інтелектуальної власності ЄС (EUIPO), наведеними у звіті «Звіт про стан порушень прав інтелектуальної власності 2019: важливість прав інтелектуальної власності, порушення прав інтелектуальної власності та дії, вжиті для боротьби з нею», щорічні збитки, спричинені підробкою та піратством у деяких секторах економіки ЄС сягають до 60 млрд євро. Оновлений аналіз показує, що загальні втрати еквівалентні 7,4% від загального обсягу продажів у ЄС в 11 досліджуваних секторах економіки. Аналіз показує, що в межах ЄС утрачаються до 468 000 робочих місць у цих сферах (EUIPO, 2019).

У 2019 році Торговельним представником США (USTR) опубліковано Спеціальний звіт 301, який є результатом щорічного огляду стану захисту та забезпечення дотримання ІВ торговельними партнерами США в усьому світі. Згідно із цим звітом, Україна у 2019 році залишилася в Списку пріоритетного спостереження (у якому почала згадуватися з 1997 року). Серед проблем, що зумовили участь України в цьому списку, – зокрема, відсутність ефективних засобів для боротьби з розповсюдженими в Україні порушеннями авторського права з використанням мережі Інтернеті. Відповідно, зважаючи на зазначені вище положення Угоди про асоціацію, Угоди TRIPS, доцільним є унормування права державного інспектора фіксувати зміст веб-сайту (сторінки), інших місць збереження даних у мережі Інтернет, а також право інспектора залучати відповідного спеціаліста, якщо це потребує спеціальних знань і не може бути здійснено інспектором самостійно.

Наведене вище є кричущим фактором для нашої держави, яка зобов'язана вжити всіх заходів у напрямі забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності в Україні та їх належного судового захисту.

Щодо впровадження в Україні Вищого суду з питань інтелектуальної власності як елементу виконання міжнародних зобов'язань, узятих на себе нашою державою, вітчизняні науковці, аналізуючи Угоду ТРІПС (Угода ТРІПС, 2010), усе більше звертають увагу на той факт, що в ній відсутні положення, які б прямо вимагали від України створення спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності (Горбачова, 2020: 90). На думку Н. Бочарової, аналіз положень Угоди ТРІПС свідчить про те, що для того, аби відповідати цій угоді, Україні лише потрібно забезпечити ефективний захист інтелектуальної власності в судах загальної юрисдикції та в рамках загальної адміністративної системи (Бочарова, 2007: 20). При цьому практики стверджують, що нинішня система судового захисту прав інтелектуальної власності в Україні не може залишатися в такому стані. Зокрема, С. Хлебніков, зауважує, що судді судів загальної юрисдикції не можуть упоратися

з такими специфічними справами. Їм не вистачає передусім фахової компетенції та фундаментальних знань із цієї галузі, незважаючи на широке коло сучасних тренінгів, можливості підвищення кваліфікацій. Ця проблема є цілком зрозумілою, адже для більшості суддів право інтелектуальної власності не є спеціалізацією (Хлебніков, 2018).

Однак головний наголос, який ставлять вітчизняні науковці проти створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, – це проблеми його предметної юрисдикції. Так, нині не зрозуміло, чи буде цей суд розглядати справи, пов'язані з адміністративними правопорушеннями у сфері інтелектуальної власності (Канарик, 2017). На користь створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності наводить свої аргументи А. Степненко, зазначаючи, що вказане має низку позитивних моментів. Зокрема, це забезпечить ефективний і більш швидкий розгляд справ з інтелектуальної власності, незважаючи на наявність спеціалізації в господарських судах, а також це сприятиме застосуванню однакової судової практики вирішення спорів з питань інтелектуальної власності, адже сьогодні справи з інтелектуальної власності розглядаються судами різних юрисдикцій, що призводить до різного застосування одних і тих самих норм законодавства, тобто породжує різну судову практику. Крім того, судді, незважаючи на введення спеціалізації в справах інтелектуальної власності, перевантажені розглядом справ, які не мають стосунку до цієї сфери, що призводить до затяжного розгляду таких справ – від двох до п'яти років (Степненко, 2018: 47). Більше того, В. Жаров, аналізуючи міжнародний досвід функціонування інституту судового захисту прав інтелектуальної власності, зазначає, що міжнародною спільнотою визнається важливістю саме судової форми захисту прав інтелектуальної власності. Виокремлення судів з питань інтелектуальної власності, тобто їх спеціалізація, дає змогу більш ефективно виявляти та вирішувати проблеми у зазначеній сфері. Забезпечуючи такі суди відповідними фахівцями в зазначеній галузі, держава створює всі гарантії для належного забезпечення зниження судових помилок, судових витрат, удосконалюючи судову практику в зазначеній сфері, що, у свою чергу, призведе до більшої узгодженості й підвищення передбачуваності в правовідносинах з питань інтелектуальної власності (Жаров, 2006: 64).

Головною перспективою, яка дійсно здатна стати вирішальною в напрямі запровадження діяльності Вищого суду з питань інтелектуальної власності, є Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності, яка являє собою комплекс заходів, що спрямовані на:

– (створення) сприяння та заохочення створення об'єктів права інтелектуальної власності; (використання) запровадження сприятливих умов і механізмів використання об'єктів права інтелектуальної власності у виробництві, інших галузях економіки;

– становлення ефективного державного управління у сфері інтелектуальної власності;

– підвищення ефективності діяльності державних установ системи охорони інтелектуальної власності, проведення експертизи заявок і видачі охоронних документів;

– удосконалення законодавства з охорони прав інтелектуальної власності;

– удосконалення механізмів захисту прав інтелектуальної власності;

– формування високого рівня культури й освіти у сфері інтелектуальної власності з метою побудови конкурентоздатної національної економіки, що заснована на знаннях та інноваціях і реалізуються Урядом нашої держави (Національна Стратегія, Проект, 2019).

Від ефективності прийняття Стратегії залежить успішне впровадження судової реформи, ефективна робота створеного Вищого суду з питань інтелектуальної власності й забезпечення виконання взятих Україною міжнародних зобов'язань. Однак, на нашу думку, це радше процедурні моменти вже успішно запущеного процесу, покликаного забезпечити більш дієвий захист інтелектуальної власності в Україні, що повністю відповідає взятим на себе Україною міжнародним зобов'язанням (Кепко, 2020: 92).

Упровадження Стратегії буде здійснюватися в три етапи: перший – у період 2020–2021 рр.; другий – 2022–2023 рр.; третій – 2024–2025 рр. на основі планів дій, розроблених і прийнятих для кожного етапу.

Перший етап буде орієнтований переважно на завершення нормативної, інституційної та судової реформ, на вдосконалення інфраструктури системи ІС, на створення механізмів комерціалізації результатів ІВ та стимулювання інноваційної діяльності, зміцнення інституційного потенціалу установ, наділених функціями й відповідальністю в галузі ІВ, зміцнення функціонального потенціалу організацій з колективного управління, розвиток системи охорони ГЗ, ТЗ і ТВК, розробку та ліцензування освітніх програм з ІВ, поетапне включення дисциплін ІВ у ЗВО, включення знань з ІВ у шкільні програми, відновлення системи перепідготовки й підвищення кадрів у сфері ІВ, усунення наслідків патентного тролінгу, організацію кампаній з інформування населення про згубні наслідки явищ піратства й контрафакції.

Другий етап буде орієнтований на впровадження механізмів і програм, розроблених на попередньому етапі, а також на просування менеджменту інтелектуальної власності, забезпечення зростання інноваційного потенціалу дослідних установ, ролі інтелектуальної власності в діяльності МСП, освоєння практичних методів реєстрації та охорони ГЗ, організацію спільних дій з боротьби з піратством і контрафакцією, упровадження ефективного механізму з колективного управління авторськими та суміжними правами.

Третій етап об'єднує завдання, пов'язані зі створенням зрілого ринку об'єктів ІВ, їх інтеграцією в економічний оборот і забезпечення цифровізації національної економіки, сприяння переходу на інноваційний шлях економічного зростання та прийняття цінностей суспільства, заснованого на знаннях і культурі ІВ (Національна стратегія, Проект, 2019).

Загалом прийняття й упровадження в практичну діяльність Національної стратегії розвитку сфери інтелектуальної власності переслідує більш глобальні цілі, не лише систему судового захисту. Упровадження

Національної стратегії сприятиме подальшому розвитку та функціонуванню Національної системи інтелектуальної власності на якісно новому рівні й дасть змогу забезпечити:

- сприяння покращенню конкурентоспроможного підприємницького середовища, яке базується на результатах інтелектуальної діяльності, що сформує належні умови для переходу до інноваційної моделі економічного зростання країни;
- зростання інституційного та функціонального потенціалу Національної системи інтелектуальної власності;
- здійснення якісної організації та координації діяльності державних органів, установ та організацій, що наділені функціями й відповідальністю у сфері інтелектуальної власності, зміцнення їхніх взаємозв'язків для забезпечення дотримання прав інтелектуальної власності, запобігання контрафакції та піратству й боротьби із цими явищами;
- зростання рівня освіти, поінформованості та культури суспільства в сфері інтелектуальної власності, що призведе до зменшення використання піратських і контрафактних товарів, випадків недобросовісної конкуренції;
- підвищення рівня підготовки та кваліфікації фахівців державної системи правової охорони інтелектуальної власності, працівників судових, правоохоронних і контролюючих органів;
- стимулювання створення, правового захисту та правомірного використання об'єктів інтелектуальної власності як стратегічного інструменту формування умов для переходу до інноваційної моделі зростання економіки як наважливого кроку для побудови постіндустріального суспільства;
- виконання Державною службою функцій Міжнародного пошукового органу й Органу міжнародної попередньої експертизи на високому якісному рівні;
- упровадження сучасних інформаційних технологій, удосконалення інформаційного забезпечення у сфері інтелектуальної власності;
- забезпечення доступу широкому колу громадськості до інформації, пов'язаної з різними аспектами набуття, здійснення, захисту й дотримання прав інтелектуальної власності;
- удосконалення національного законодавства у сфері інтелектуальної власності відповідно до європейських норм і стандартів для забезпечення надійного захисту прав інтелектуальної власності та зменшення обсягу правопорушень у цій сфері;
- розширення ринку й зростання капіталізації інтелектуальної власності, що відповідає рівню постіндустріального суспільства;
- зростання привабливості та престижу творчої, інтелектуальної діяльності, створення сприятливого інноваційного клімату; зростання іміджу нашої країни як правової держави, у якій здійснюється ефективний захист прав інтелектуальної власності, що буде сприяти залученню іноземних інвестицій;
- створення ефективних механізмів забезпечення інтелектуальної безпеки в країні для надійного розвитку та збереження українського інтелекту.

Висновки. Отже, у сьогоденних умовах становлення нашої держави на шляху інтенсивної інтеграції до європейської спільноти спрямованість заходів забезпечення ефективного функціонування української системи судового захисту прав інтелектуальної власності повинна підкріплюватися трансформацією системи національного законодавства. Загалом підвищення рівня захисту прав інтелектуальної власності передбачає реалізацію багатьох складних завдань, пов'язаних з удосконаленням як національного законодавства, так і правозастосовної практики, завершенням інституційних реформ, а також налагодженням активної взаємодії між уповноваженими органами державної влади, правоохоронними, фіскальними, митними органами тощо. Істотною роллю у цьому процесі відводиться також судовій гілці влади, яка перебуває в стадії активного реформування, особливо враховуючи перспективу започаткування діяльності у 2020 в Україні Вищого спеціалізованого суду з питань інтелектуальної власності й наявну реформу процесуального законодавства, унаслідок чого більшість спорів із порушення прав ІВ розглядатиметься в порядку господарської юрисдикції.

Список використаних джерел:

1. Status Report on IPR infringement: the importance of intellectual property rights, the infringement of intellectual property rights and the actions taken to combat it. URL: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2019_Status_Report_on_IPR_infringement/2019_Status_Report_on_IPR_infringement_en.pdf.
2. Аналіз стану здійснення правосуддя при розгляді господарських справ у 2018 році / Верховний Суд. Київ, 2019. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Analiz_KGS_2018_1.pdf.
3. Болотіна (Дігтяр) А.О. Кримінально-правова охорона права інтелектуальної власності на лікарські засоби: проблеми судового захисту. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. № 6. 2019. С. 36–45. URL: <https://doi.org/10.33731/62019.188329>.
4. Бочарова Н.В. Специализированные суды по вопросам интеллектуальной собственности: аргументы «ПРО» и «CONTRA» в современных международных дискуссиях. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2007. № 6. С. 19–34.
5. Горбачова К.М., Нежевело В.В., Хайхан І.Р. Національна Стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні в контексті забезпечення виконання міжнародних зобов'язань. *Юридичний науковий електронний журнал*. № 3. 2020. С. 88–91.
6. Жаров В.О. Право інтелектуальної власності в системі права України : навчальний посібник. Київ : Інститут інтелектуальної власності і права, 2006. 108 с.

7. Канарик Ю.С., Петлюк В. О. Актуальні питання створення вищого суду з питань інтелектуальної власності. *Юридичний електронний науковий журнал*. 2017. № 5. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2017/19.pdf.
8. Кепко О.І., Кепко В.О. Захист інтелектуальної власності в контексті взятих на себе Україною міжнародних зобов'язань. *Економічна наука*. 2020. № 9. С. 91–94. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/9_2020/17.pdf.
9. Ключко А.М., Дігтяр А.О. Розмежування банківської та комерційної таємниці як об'єктів кримінально-правової охорони та забезпечення права інтелектуальної власності. *Форум права*. 2018. № 5. С. 50–58. DOI: <https://zenodo.org/record/2527936#.X85D33AzYdU>.
10. Національна Стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні на період 2020–2025 роки. URL: https://drive.google.com/file/d/1oqjbxZiTempwJJaZsO1NoLt7fvP_qxj/view.
11. Про утворення Вищого суду з питань інтелектуальної власності : Указ Президента України від 29 вересня 2017 року № 299/2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/299/2017>.
12. Степенко А.В. Проблематика формування Вищого суду з питань інтелектуальної власності. *Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції* (м. Харків, 22–23 лютого 2018 р.). URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/law/28feb2018/28feb2018.pdf#page=47>.
13. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності : Міжнародний документ від 15.04.1994 / СОР. *Офіційний вісник України*. 2010. № 84. Ст. 2989.
14. Хлебніков С. ІР суд й актуальні проблеми у сфері права інтелектуальної власності: дискусія в українському кризовому медіа центрі. *Українське право*. 2018. URL: <https://ukrainepravo.com/news/ukraine/ip-sud-y-aktualni-problemy-u-sferi-prava-intelektualnoyi-vlasnosti-dyskusiya-v-ukrayinskomu-kryzovom/>.

References:

1. Status Report on IPR infringement: the importance of intellectual property rights, the infringement of intellectual property rights and the actions taken to combat it. URL: https://euipo.europa.eu/tunnel-web/secure/webdav/guest/document_library/observatory/documents/reports/2019_Status_Report_on_IPR_infringement/2019_Status_Report_on_IPR_infringement_.
2. Analiz stanu zdiisnennia pravosudiva pry rozghliadi hospodarskykh sprav u 2018 rotsi [Analysis of the state of justice in business cases in 2018: the Supreme Court] Verkhovnyi Sud. Kyiv. 2019. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Analiz_KGS_2018_1.pdf [in Ukrainian].
3. Bolotina (Dihtiar) A. O. Kryminalno-pravova okhorona prava intelektualnoi vlasnosti na likarski zasoby: problemy sudovoho zakhystu [Criminal and legal protection of intellectual property rights to medicines: problems of judicial protection] Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti. № 6. 2019. S. 36–45. DOI: <https://doi.org/10.33731/62019.188329> [in Ukrainian].
4. Vocharova N.V. Spetsyalyzirovannyye sudy po voprosam yntellektualnoi sobstvennosti: arhumenty «PRO» y «CONTRA» v sovremennykh mezhdunarodnykh diskussiyakh [Specialized courts on intellectual property issues: the arguments of «PRO» and «CONTRA» in modern international debates] Zhurnal Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti. 2007. № 6. S. 19–34 [in Russian].
5. Horbachova K.M., Nezhevelo V.V., Khaikhan I.R. Natsionalna Stratehiia rozvytku sfery intelektualnoi vlasnosti v Ukraini v konteksti zabezpechennia vykonannia mizhnarodnykh zoboviazan [National Strategy for the Development of Intellectual Property in Ukraine in the Context of Ensuring the Implementation of International Obligations] Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal. № 3. 2020. S. 88–91 [in Ukrainian].
6. Zharov V.O. Pravo intelektualnoi vlasnosti v systemi prava Ukrainy [Intellectual property law in the legal system of Ukraine] Navchalnyi posibnyk. Kyiv: Instytut intelektualnoi vlasnosti i prava, 2006. 108 s. [in Ukrainian].
7. Kanaryk Yu.S., Petliuk V. O. Aktualni pytannia stvorennia vyshchoho sudu z pytan intelektualnoi vlasnosti [Current issues of establishing a supreme court on intellectual property] Yurydychnyi elektronnyi naukovyi zhurnal. 2017. № 5. URL: http://www.lsej.org.ua/5_2017/19.pdf [in Ukrainian].
8. Kepko O.I., Kepko V.O. Zakhyst intelektualnoi vlasnosti v konteksti vziatykh na sebe Ukrainoiu mizhnarodnykh zoboviazan [Protection of intellectual property in the context of Ukraine's international obligations] Ekonomichna nauka. № 9. 2020. s. 91–94. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/9_2020/17.pdf [in Ukrainian].
9. Klochko A. M., Dihtiar A. O. Rozmezhuvannia bankivskoi ta komertsiinnoi taiemnytsi yak obektiv kryminalno-pravovoi okhorony ta zabezpechennia prava intelektualnoi vlasnosti [Delimitation of banking and trade secrets as objects of criminal law protection and enforcement of intellectual property rights] Forum prava. № 5. 2018. s. 50–58 DOI: <https://zenodo.org/record/2527936#.X85D33AzYdU> [in Ukrainian].
10. Natsionalna Stratehiia rozvytku sfery intelektualnoi vlasnosti v Ukraini na period 2020-2025 roky [National Strategy for the Development of Intellectual Property in Ukraine for the period 2020–2025] URL: https://drive.google.com/file/d/1oqjbxZiTempwJJaZsO1NoLt7fvP_qxj/view [in Ukrainian].
11. Pro utvorennia Vyshchoho sudu z pytan intelektualnoi vlasnosti [On the establishment of the High Court of Intellectual Property] Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 29 veresnia 2017 roku № 299/2017. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/299/2017> [in Ukrainian].
12. Stepenko A.V. Problematyka formuvannia Vyshchoho sudu z pytan intelektualnoi vlasnosti [Problems of formation of the Supreme Court on intellectual property issues] IV Mizhnarodna nauково-praktychna konferentsiia. M. Kharkiv, 22–23 liutoho, 2018 r. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/conf/law/28feb2018/28feb2018.pdf#page=47> [in Ukrainian].
13. Uhoda pro torhovelni aspekty prav intelektualnoi vlasnosti [Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights] Uhoda, Mizhnarodnyi dokument vid 15.04.1994; SOT. Ofitsiyni visnyk Ukrainy. 2010. № 84. st. 2989 [in Ukrainian].
14. Khliebnykov S. IR sud y aktualni problemy u sferi prava intelektualnoi vlasnosti: dyskusiia v ukraïnskomu kryzovomu media tsentri [IR court and current issues in the field of intellectual property law: a discussion in the Ukrainian crisis media center] Ukraïnske pravo, 2018. URL: <https://ukrainepravo.com/news/ukraine/ip-sud-y-aktualni-problemy-u-sferi-prava-intelektualnoyi-vlasnosti-dyskusiya-v-ukrayinskomu-kryzovom/> [in Ukrainian].